

บทที่ 3

จังหวัดสระแก้ว

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดสระแก้ว เดิมมีฐานะเป็นอำเภอ ๆ หนึ่งในจังหวัดปราจีนบุรี และได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดสระแก้ว เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2536 มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 6,743.94 ตารางกิโลเมตร

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่	จำนวน		ประชากรชายหญิง รวม	จำนวนบ้านหลังคาเรือน	เทศบาล/สุขาภิบาล
		ตำบล	หมู่บ้าน			
อ. เมืองสระแก้ว	2,606.35	12	159	72,311 71,949 144,260	33,638	สุขาภิบาลสระแก้ว สุขาภิบาลเขาฉกรรจ์ สุขาภิบาลท่าเกษม สุขาภิบาลศาลาลำควน
กิ่ง อ. เขาฉกรรจ์						อยู่ระหว่างดำเนินการ มีผลบังคับใช้ 30 เมษายน 37
อ. คลองหาด	417.08	7	62	16,084 15,321 31,405	8,888	
อ. ตาพระยา	1,082.30	9	72	35,598 35,021 70,619	12,922	สุขาภิบาลตาพระยา

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ พัน	จำนวน		ประชากรชายหญิง รวม	จำนวนบ้านหลังคาเรือน	เทศบาล/สุขาภิบาล
		ตำบล	หมู่บ้าน			
อ.วังน้ำเย็น	708.25	6	67	47,792 43,040 90,832	24,946	สุขาภิบาลวังน้ำเย็น
อ.วัฒนานคร	1,560.00	11	102	42,911 40,373 83,284	15,424	สุขาภิบาลวัฒนานคร
อ.อรัญประเทศ	821.26	13	99	36,649 40,066 76,715	18,807	เทศบาลตำบลอรัญประเทศ

ที่มา : บันทึกนักปกครอง 2537

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดสระแก้วแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ (อยู่ในระหว่างการดำเนินการ) 58 ตำบล 561 หมู่บ้าน 114,625 หลังคาเรือน เทศบาล 1 แห่ง สุขาภิบาล 7 แห่ง (บันทึกนักปกครอง, 2537, 2537 น. 145) ซึ่งสามารถจำแนกได้

สภาพทางเศรษฐกิจ : สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้ว อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ภาคเกษตรกรรม จังหวัดสระแก้ว เป็นแหล่งที่มีการผลิตพืชผลทางการเกษตรเป็นหลัก ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตร พืชผลที่สำคัญทางเศรษฐกิจได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ไม้ตง อ้อย ถั่วต่าง ๆ ไม้ผล ฝ้าย ปอ และพืชผักต่าง ๆ โดยสภาพทั่วไป จังหวัดสระแก้วยังขาดแคลนแหล่งน้ำชลประทาน พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่ซึ่งใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ เช่น ตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ลาดไปทางตะวันออกลงสู่ประเทศกัมพูชา, เนื้อดินขาดความสมบูรณ์ ส่วนตอนเหนือเป็นเนินเขาสลับซับซ้อน เนื้อดินปนทราย ส่วนพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรได้ดี คือ บริเวณที่ราบลุ่มในเขตพื้นที่ชลประทานซึ่งมีเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่เพื่อการเกษตรทั้งหมด ประชากรส่วนใหญ่จึงนิยมปลูกพืชไร่และพืชผักที่มีอายุการเก็บเกี่ยวสั้น ได้ผลผลิตและผลตอบแทนปีละหลายครั้ง

เศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้ว ยังคงให้ความสำคัญกับพืชผลทางการเกษตรหลายชนิดที่ต้องพึ่งพาดตลาดภายในประเทศซึ่งมีค่อนข้างจำกัด และมักจะได้รับผลกระทบจากความผันผวนทางด้านราคาสินค้าเสมอ โดยเฉพาะ ข้าว ข้าวโพด ผลไม้มีจำนวนลดลงเนื่องจากประสบปัญหาภาวะแห้งแล้ง พื้นที่ปลูกข้าวประสบความเสียหาย การเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ลดลงกว่าราคาผลผลิตทางการเกษตรหลายชนิดประสบปัญหาราคาตกต่ำ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง หน่อไม้ ไม้ตง เนื่องจากมีการแข่งขันในด้านตลาด โดยเฉพาะข้าวมีการแข่งขันค่อนข้างสูงในปัจจุบันอ้อยโรงงานเป็นจำนวนมากที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้ว เนื่องจากพื้นที่ปลูกอ้อยในจังหวัดชลบุรีและระยอง ได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรมจำนวนมากพื้นที่ปลูกอ้อยจึงเคลื่อนย้ายเข้ามาในจังหวัดสระแก้ว โดยจะปลูกกันมากในเขตอำเภอคลองหาด

อำเภอวังน้ำเย็น และอำเภอรัฐประศาสตร์ และในอนาคตจะมีการตั้งโรงงานน้ำตาลทรายขึ้นที่ จังหวัดสระแก้ว สำหรับมันสำปะหลัง จะได้ดำเนินการผลักดันให้จังหวัดสระแก้วเป็นเขตปฏิบัติการส่งออกมันสำปะหลัง เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการตลาดทางการเกษตรและเป็นแนวทาง สำหรับการพัฒนาระบบตลาดสมัยใหม่ของผลผลิตการเกษตร โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าได้ออก ประกาศให้ท้องที่ อำเภอเมืองสระแก้ว และอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว เป็นท้องที่หรือ เขตตรวจสอบมาตรฐานสินค้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังสำหรับส่งไปต่างประเทศ

สำหรับในด้านปศุสัตว์ มีการส่งเสริมการผลิตมากขึ้นทั้งสุกร เป็ด ไก่ โค กระบือ ฯลฯ แต่ส่วนหนึ่งโดยเฉพาะไก่ และสุกร ต้องประสบความเสียหายจากภาวะอากาศร้อนจัด และขาดแคลนน้ำ ทำให้สุกร และไก่ เจริญเติบโตช้าและน้ำหนักไม่ได้ขนาดมาตรฐานที่ตลาดต้องการ ผู้เลี้ยงรายย่อยได้เลิกกิจการไปหลายราย เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ต้องประสบปัญหาการขาดทุน

2. ภาคอุตสาหกรรมและการก่อสร้าง อุตสาหกรรมของจังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่ เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น โรงสีข้าว โรงงานมันเส้น มันอัดเม็ด โรงงานบรรจุหน่อไม้กระป๋อง หน่อไม้ปิ้ง ฯลฯ จึงต้องอาศัยผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบทำให้ การผลิตในภาคอุตสาหกรรมบางประเภทเป็นไปตามฤดูกาลของวัตถุดิบที่มีอยู่ ก่อให้เกิดปัญหา กับผู้ประกอบการรายย่อย ไม่สามารถทำการผลิตได้ตลอดปี เนื่องจากเครื่องจักรเฉพาะอย่างเมื่อหมดฤดูกาลก็ไม่สามารถผลิตอุตสาหกรรมอื่นได้ และส่วนใหญ่เป็นนักลงทุนท้องถิ่นยังขาดเงินทุน เทคนิคการผลิต และความชำนาญทางการตลาด มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่น้อยราย สามารถปรับขบวนการผลิตใช้วัตถุดิบอื่น ๆ ได้โดยนำวัตถุดิบอื่น ๆ มาจากต่างจังหวัด (สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดปราจีนบุรี, 2535. น. 82-83)

สำหรับในด้านกิจการก่อสร้าง เนื่องจากจังหวัดสระแก้ว เป็นจังหวัดที่ถูกจัดตั้ง ขึ้นใหม่ทำให้มีการขยายตัวในภาครัฐบาล ได้แก่ งานก่อสร้างด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ระบบไฟฟ้า ประปา โทรพิมพ์ และงานก่อสร้างภาคเอกชนส่วนใหญ่เป็นงานก่อสร้างโรงงาน อุตสาหกรรม บ้านจัดสรร โรงแรม เป็นต้น

3. ภาคการพาณิชย์และบริการ การค้าในจังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการค้าปลีก สินค้าอุปโภคซึ่งส่งมาจากกรุงเทพและจังหวัดใกล้เคียง ส่วนการค้าส่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าการเกษตรเช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วต่าง ๆ ปอ หน่อไม้ไผ่ตง ผลไม้ต่าง ๆ โดยระดับสินค้าโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับตลาดกรุงเทพ เพราะสินค้าส่วนใหญ่ซื้อ/ขายกับกรุงเทพ ราคาจึงมีความเคลื่อนไหวตามภาวะราคาค้นทาง

สำหรับสินค้าหมวดอาหารจะประสบกับปัญหาบางประการ โดยเฉพาะในช่วงที่ภาวะอากาศร้อนจัดในช่วงฤดูร้อน ทำให้เกิดปัญหาสุกรมมีชีวิตขาดแคลน และมีราคาสูง

การค้าตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาความสัมพันธ์ทางการค้ามาช้านาน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในปัจจุบันจังหวัดสระแก้วเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญที่มีเส้นทางคมนาคมสะดวกที่สุด ทั้งทางรถไฟและทางรถยนต์ถึงเมืองหลวงและหัวเมืองที่สำคัญ ๆ ของทั้งสองประเทศ ซึ่งมีพรมแดนติดต่อกันยาวถึง 177 กิโลเมตร เฉพาะอำเภออรัญประเทศ มีพรมแดนยาว 80 กิโลเมตร

นับแต่เขมรแดงเข้ายึดครองประเทศกัมพูชา ประเทศไทยก็ได้ประกาศปิดพรมแดนห้ามการเข้าออกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา แต่ความต้องการค้าขายระหว่างประชาชน 2 ประเทศสูงมากในช่วง ปี พ.ศ. 2522-2524 การค้าในรูปแบบตลาดมืดเฟื่องฟูมาก สินค้าจากชายแดนเข้าสู่ปอยเปต พระตะบองพนมเปญ (นครหลวงกัมพูชา) ถึงโฮจิมินห์ซิตี้ (นครหลวงเวียดนาม) มีปริมาณเงินหมุนเวียนในอำเภออรัญประเทศ โดยผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ วันละไม่ต่ำกว่า 200 ล้านบาท (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, 2535. น. 92)

ในช่วงปี พ.ศ. 2524-2532 ได้มีการควบคุมสินค้าชายแดนอันเป็นยุทธปัจจัยอย่างเข้มงวด ทำให้ปริมาณการค้าลดลงเป็นอันมาก

ในปี พ.ศ. 2532 รัฐมีนโยบายที่จะเปิดตลาดการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศข้างเคียง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อจังหวัดปราจีนบุรี (ในขณะนั้น) เพื่อที่จะเป็นศูนย์กลางทางด้านธุรกิจการลงทุนต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะอุปสงค์และอุปทานทางการค้าระหว่างประเทศมีสูงมาก ดังนั้น ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2534 ได้มีการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าระหว่าง

ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ขึ้นที่ตลาดคลองลึก อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดปราจีนบุรีและตลาดปอยเปต อำเภอศรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา ปรากฏว่า ได้มีบรรดาพ่อค้าประชาชนของทั้ง 2 ประเทศไปมาหาสู่ ค้าขาย ท่องเที่ยว ณ จุดผ่อนปรนฯ แห่งนี้เป็นจำนวนมาก ทำให้ภาวะการค้าขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างมหาศาล

จุดผ่อนปรนค้าขายชายแดนไทย-กัมพูชา ประกอบด้วย 2 ตลาด คือ

1. ตลาดโรงเกลือ (บ้านคลองลึก ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศจังหวัดสระแก้ว มีจำนวนร้านค้า 1,380 แผง

2. ตลาดปอยเปต (ตำบลปอยเปต อำเภอศรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมียนเจย) มีจำนวนร้านค้า 400 แผง นอกจากนี้ยังมีตลาดใหม่ (ตลาดปอยเปต 2) ซึ่งอยู่ถัดตลาดปอยเปตเดิมเข้าไป 500 เมตร เป็นตลาดใหญ่ จำนวน 2,000 แผง ขยายตัวกว่าเดิมถึง 5 เท่าตัว

เวลาเปิด - ปิดตลาด : 8.00 - 16.00 น.

ปริมาณคนเข้า - ออกตลาด

วันจันทร์ - ศุกร์ 5,000 - 6,000 คน รถยนต์ประมาณ 100 คัน

วันเสาร์ - อาทิตย์ 15,000 คน รถยนต์ประมาณ 500 คัน

สภาพการค้าตามแนวชายแดน ไทย-กัมพูชา

จากการที่ผู้ศึกษารับราชการ ณ สถานีภูธรอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว นั้น กล่าวได้ว่าสภาพการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดสระแก้ว เป็นการค้าระดับท้องถิ่นโดยทางราชการอนุญาตเปิดเป็นจุดผ่อนปรนให้ประชาชนทั้งสองประเทศเดินทาง เข้า-ออกเพื่อติดต่อซื้อขายสินค้าในเขตที่กำหนดไว้ และไป-กลับ ภายในเวลา 16.00 น. ในเขตประเทศไทยอยู่บริเวณบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ ทางฝั่งกัมพูชาเรียกว่า "ตลาดปอยเปต" อำเภอศรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมียนเจย

สภาพการเดินทางติดต่อค้าขาย

เดินเท้าผ่านเส้นทางที่ทางการแต่ละประเทศกำหนดไว้เป็นระยะทางประมาณ 2 กม. เพื่อผ่านเข้า-ออกไปยังตลาดของแต่ละประเทศที่สร้างไว้ผ่านสะพานข้ามคลองลึก ๗ จุดนั้น เรียกว่าประตูชัย หากสินค้าที่ซื้อขายจำนวนมากก็จะมีผู้รับจ้างขนสินค้าโดยรถเข็นสองล้อค้าจ้าง เป็นไปตามจำนวนสินค้าและน้ำหนัก ไม่มีราคามาตรฐานแน่นอน

สำหรับสินค้าที่ทำการซื้อขายผ่านจุดผ่อนปรนฯ โดยระเบียบการซื้อขายจุดผ่อนปรนฯ ของทางการ ไทยและกัมพูชามีข้อห้ามต่างกัน ทางฝ่ายไทยมีข้อห้ามการซื้อขายสินค้าบางประเทศ เช่น สินค้ายุทธปัจจัย 12 รายการ สินค้าเครื่องจักรกลหลายประเภท (บางอย่างก็ไม่สามารถขายได้เพราะเส้นทางเข้า-ออกไม่อำนวย) และห้ามซื้อสินค้าหลายประเภทสินค้าห้ามนำเข้าไทย เช่น น้ำมันปาล์ม เครื่องซักรีด กระจก กระจกเงา หอมหัวใหญ่ ไหม ชิ้นส่วนสัตว์ป่า เขาสัตว์ ซากสัตว์ สินค้าต่างประเทศ ยาเสพติด ภาพลามก เป็นต้น สินค้าที่ผ่านกัมพูชาต้องการและมีการซื้อขายผ่านจุดผ่อนปรนฯ มีดังต่อไปนี้

1. สินค้าอุปโภคบริโภค ได้แก่ ขนมปัง นมข้นหวาน น้ำตาล น้ำอัดลม น้ำแข็ง น้ำดื่ม ลูกกวาด ผักสด ผลไม้ ผงชูรส อาหารกึ่งสำเร็จรูปทุกชนิด (มาม่า ไวไว ยำยำ) เครื่องกระป๋อง สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ยาสระผม ข้าวสาร เครื่องสำอาง บุหรี่ไทย เครื่องดื่มชูกำลัง ของใช้เบ็ดเตล็ดและอื่น ๆ อีกมากมายหลายชนิด
2. เครื่องไฟฟ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย สายไฟ หลอดไฟ เตารีด พัดลม สิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือน แต่เดิมนำเข้ากัมพูชาได้น้อย เพราะมีสินค้าจากรัสเซียวางจำหน่ายมาก ราคาถูก แต่ปัจจุบันสินค้าจากไทยส่งเข้าได้มากขึ้น
3. น้ำมันหล่อลื่น น้ำมันเครื่อง จารบี ฯลฯ
4. เครื่องสุขภัณฑ์ กระจกเซรามิค ปูนซีเมนต์ วัสดุก่อสร้าง
5. เวชภัณฑ์ ยารักษาโรคต่าง ๆ ยาแก้ไข้ ยาสามัญประจำบ้าน
6. สินค้าเกษตรได้แก่ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ถังพ่นยาปราบศัตรูพืช

7. สินค้าเบ็ดเตล็ด จักรยาน อะไหล่จักรยาน (ชายตีมาก) สีทาบ้าน สายพาน ล่าโพง ตลับเทปคัสเสตเปล่า ตลับวีดีโอเปล่า ปืนโต เครื่องสำอาง (ชายตีมาก) รองเท้า ถูเท้า เครื่องสูบน้ำ รม ผ้าถู ผ้าขัด โสร่ง ผ้าขาวม้า แห อวน เตียงนอน เครื่องเขียน ส่วนเครื่องจักรกลการเกษตร เครื่องจักรกลต่าง ๆ มีความต้องการมาก แต่ไม่สามารถซื้อขายที่จุดผ่านปรนฯ ได้

สำหรับสินค้าที่ไทยซื้อผ่านจุดผ่านปรนบริเวณบ้านคลองลึก มีดังนี้

1. เครื่องไฟฟ้า เครื่องปั้มน้ำ ส่วนไฟฟ้า เครื่องเจียร เครื่องคุดฝุ่น เครื่องมือช่างจากรัสเซีย ฯลฯ
2. สิ่งประดิษฐ์ทำด้วยไม้ เช่น ภาพไม้ประดับเปลือกหอยมุก แจกันไม้มุก กระปุกไม้มุก เฟอร์นิเจอร์เก่า
3. เครื่องจักสาน ตะกร้า กระจาด เครื่องหวาย เลื่อ หมวก ผ้าทอ
4. ภาชนะเครื่องเคลือบ ถ้วย ชาม แจกัน ตุ๊กตา
5. ปลาและผลิตภัณฑ์จากปลา เช่น ปลาสดชนิดต่าง ๆ ปลาเค็ม ปลากรอบ ปลาหมักเกลือ
6. สินค้าเบ็ดเตล็ด เช่น ตะเกียง ไฟแช็ค กรรไกร รองเท้า ผ้า นาฬิกา เครื่องมือต่าง ๆ บุหรี่ สุราต่างประเทศ เครื่องทองเหลือง กะละมังอลูมิเนียม
7. ส่วนสินค้าประเภทวัตถุดิบอื่น ๆ เช่น แร่ธาตุ อัญมณี สินค้าเกษตร เช่น หอม กระเทียม เส้นไหม เป็นสินค้าห้ามนำเข้า แต่ก็มีลักลอบนำเข้าจากบริเวณใกล้เคียงและสินค้าบางชนิดจากไทยก็มีการลักลอบส่งออกไปขายกับพม่า เช่น เวชภัณฑ์ เครื่องจักรกล จักรยาน รวมทั้งรถยนต์ที่ถูกริบมอเข้าไปขายผ่านชายแดนด้านนี้เช่นกัน

มูลค่าการค้าจากการประมาณการค้า ณ จุดผ่านปรนบ้านคลองลึก อำเภอรัฐประศาสตร์ จังหวัดสระแก้ว ปรากฏตามตาราง ด้านล่าง

ประเภท/ปริมาณต่อวัน	มูลค่า/วัน
1. สิ้นค่านำออก	3-4 ล้านบาท
2. สิ้นค่านำเข้า	1-2 ล้านบาท
3. มูลค่าแรงงานขนส่ง	35,000-45,000 บาท

ประเภท/ปริมาณต่อวัน	มูลค่า/วัน
4. มูลค่าแรงงานขนส่ง จากบ้านคลองลึก อำเภอ อรัญประเทศระยะทาง 6 กม.	15,000-25,000 บาท
5. อาหาร เครื่องดื่ม และ บริการอื่น ๆ	200,000-300,000 บาท
6. ค่าภาษีอากรและค่า ธรรมเนียม	50,000- 80,000 บาท

จากตัวเลขมูลค่าการค้า ณ จุดผ่อนปรนฯ โดยการประมาณการตามตารางจะเห็นว่าในวันหนึ่งมีมูลค่ากว่า 6 ล้านบาท แต่อย่างไรก็ตาม มูลค่าการค้าระหว่างไทย-กัมพูชา ที่อาศัยวิถีลกลอบค้าชายก็ยังมีจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะการลักลอบค้าไม้ซุง โค กระบือจากกัมพูชาผ่านอำเภอชายแดนของจังหวัดสระแก้ว ตลอดแนว 177 กิโลเมตร ที่อำเภอตาพระยา อำเภออรัญประเทศ อำเภอคลองหาด ซึ่งส่วนนี้ทำให้รัฐสูญเสียรายได้จากการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมไปโดยปริยายซึ่งเป็นมูลค่ามหาศาล ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ สินค้าของไทยเป็นที่นิยมของชาวกัมพูชาเป็นอย่างมาก

ระบบการค้า ระบบการค้าบริเวณจุดผ่อนปรนฯ บริเวณบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศเป็นแบบการค้าเสรีทั่วไป คือผู้ขายวางสินค้าไว้ให้ผู้ซื้อเลือกชมและตัดสินใจสั่งซื้อโดยมีการเจรจาต่อรองราคากันเอง เมื่อตกลงใจก็จ่ายเงินและรับสินค้าหรือขนส่งโดยผู้รับจ้างแบกหามหรือรถเข็นไปยังประเทศของตนต่อไป

ระบบการชำระเงินและการแลกเปลี่ยนเงินตรา เนื่องจากการค้า ณ จุดผ่อนปรนฯ เป็นการค้าระดับท้องถิ่น เป็นการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าตามสภาพความจำเป็นและตามข้อจำกัดระเบียบการค้าบริเวณจุดผ่อนปรนที่ทางการกำหนดขึ้น ปริมาณการค้าและซื้อขายของผู้ค้าแต่ละรายจึงเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย เพียงไม่กี่หมื่นบาทต่อราย ดังนั้น ความจำเป็นด้านการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างเงินสกุลบาทของไทยกับเงินเรียลของกัมพูชาจึงไม่มี ผู้ค้าทั้งสองประเทศนิยมการซื้อขายกันด้วยเงินบาทไทยหรือดอลลาร์อเมริกาหรือเป็นทอง

การเก็บค่าธรรมเนียมศุลกากร ไม่ว่าจะเข้าหรือค้าธรรมเนียมอื่น ๆ ยังมีการเก็บได้ ณ จุดผ่อนปรนน้อยมาก ส่วนใหญ่มักจะมีการเปรียบเทียบประเมินมูลค่าของสินค้าแต่ละชนิดไว้ แล้วเรียกเก็บในอัตรา 10 % ของราคาประเมิน บวกด้วยภาษีการค้า 9 % และภาษีเทศบาลอีก 10 % ของราคาภาษีการค้า ส่วนใหญ่มักจะอนุโลมเนื่องจากการซื้อขายส่วนใหญ่จำนวนไม่มาก นอกจากมีการขนกันเป็นจำนวนเต็มรถเข็นจึงจะจัดเก็บ

สภาพโดยทั่วไปอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวไปแล้ว จะมีข้อน่าสังเกตประการหนึ่ง ก็คือ ประชาชนไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทยเกือบทุกจังหวัดก็ว่าได้ ได้ให้ความสนใจและเดินทางมาเยี่ยมชมชายแดนด้านอำเภอรัฐประเทศและเกือบทุกคน ทุกขณะต้องการเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมถึงแดนประเทศกัมพูชาด้วยความอยากรู้ อยากเห็นสภาพของประเทศกัมพูชาหลังการสู้รบ ประมาณกันว่าในแต่ละวันจะมีผู้เดินทางไป-กลับ ณ บริเวณจุดผ่อนปรนบ้านคลองลึกไม่น้อยกว่า 15,000-20,000 คน (โดยเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์)

ความต้องการการค้าของกัมพูชา ชายแดนด้านจังหวัดสระแก้ว

ในอดีตการค้าระหว่างไทย-กัมพูชา มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2515 พิจารณาได้จากอัตราการเก็บภาษี ณ จุดตรวจกรมศุลกากรสามารถจับเก็บได้เป็นอันดับ 2 ของด่านศุลกากรทั่วประเทศ เป็นรองเฉพาะด่านกรมศุลกากร ณ ท่าคลองเตย เท่านั้น สินค้าหลายชนิดขนส่งสู่อินโดจีน โดยผ่านเส้นทางเข้า-ออก ณ บ้านคลองลึกด้วยรถยนต์ และ รถไฟเป็นจำนวนมาก มาในระบอบที่เกิดความไม่สงบในกัมพูชาเนื่องจากการห้ามนายและการขนส่งสินค้าระหว่างไทยกับกัมพูชามีภาวะซบเซา แต่ก็ยังมีการซื้อขายสินค้าระหว่างไทย-กัมพูชาอยู่เช่นเดิม

ในช่วงปี พ.ศ. 2521-2532 เป็นช่วงปิดพรมแดนทำให้ประเทศไทยและกัมพูชาตัดขาดการติดต่อค้าขายระหว่างกันเนื่องมาจากมีภาวะการสู้รบ แต่อย่างไรก็ตาม ช่วงปิดพรมแดนเข้า-ออกก็ยังมีผู้นำสินค้าเข้าเขตควบคุม 4 อำเภอชายแดน ได้แก่ อำเภอวัฒนานครอำเภอ อรัญประเทศ อำเภอตาพระยา และอำเภอคลองหาด โดยต้องขออนุญาตนำเข้า-ออกจากกองกำลำบูรพา (กกล.)

ในสมัยรัฐบาล เติ้ง ลี้มริน ชาวกัมพูชาได้อพยพออกจากประเทศเข้ามาพักพิงอาศัยในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ช่วงนั้น นโยบายระหว่างประเทศของไทยมีท่าทีไม่ยอมรับการปกครองโดยระบอบเสง ลี้มริน ทำให้มีนโยบายทางการค้าชะงักและจำกัดลง และการส่งสินค้าไปยังเขตอำเภอทั้ง 4 อำเภอ ต้องได้รับการตรวจอย่างเข้มงวดและสินค้าหลายชนิดถูกกำหนดเป็นสินค้ายุทธปัจจัย ห้ามนำเข้าในเขต 4 อำเภอดังกล่าวด้วย

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2533 สถานการณ์ความไม่สงบได้คลี่คลายลง ได้มีประกาศ
กระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.
2533 กำหนดให้สินค้าประเภทอุปกรณ์หรือสิ่งของที่ใช้สำหรับทหาร เป็นสินค้าควบคุมในเขต
ควบคุมเท่านั้น

ปลายปี พ.ศ. 2535 องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้ใช้มาตรฐานการคว่ำบาตร
ทางเศรษฐกิจต่อกัมพูชา ทั้งนี้เพราะฝ่ายเขมรแดงไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อตกลง
สันติภาพในกัมพูชา ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2535 คณะมนตรีสูงสุดแห่งกัมพูชา (SNC)
ได้ออกประกาศระงับการส่งไม้ซึ่งออกจากกัมพูชาเป็นการทั่วไป ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.
2535 และให้กองกำลังสหประชาชาติ (UNTAC) ควบคุม ดำเนินการในการบังคับดังกล่าวมีผล
โดยงดเว้นสัญญาซื้อขายที่จะทำขึ้นใหม่ คำประกาศของ SNC ดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องจากการ
ผลักดันของ UNTAC ที่มีความวิตกกังวลต่อการทำลายสภาพแวดล้อมของกัมพูชา ตลอดจนเชื่อว่า
รายได้จากการค้าไม้และพลอย ได้ช่วยให้ฝ่ายเขมรแดงเข้มแข็งและไม่ยอมเข้าร่วมขบวนการ
เพื่อสันติภาพของกัมพูชาตามข้อตกลง คำประกาศดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการค้ากับฝ่าย
เขมรแดง และเตือนร้อนต่อผู้ประกอบการค้าบริเวณชายแดนจุดผ่านแดนน้ำไม้เข้า 7 จุด ในเขต
จังหวัดปราจีนบุรี ขณะนั้นจึงถูกปิดลงตามมติของคณะรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2535 แต่
จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ที่ตลาดคลองลึก อำเภออรัญประเทศ ยังคงเปิดดำเนิน
การค้าชายตามปกติ

สถิติการค้าไทย-กัมพูชา

มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ปี พ.ศ.	ปริมาณการค้ารวม	ไทยส่งออก	ไทยนำเข้า	ดุลการค้า
2530	0.01	0.01	-	0.01
2531	0.57	0.55	0.25	0.53
2532	3.56	0.09	3.47	-3.38
2533	12.42	0.85	11.57	10.72
2534	16.20	4.65	11.55	-6.90

ที่มา : กรมศุลกากร

จากตารางในข้างต้น แสดงให้เห็นว่า

1. ปริมาณการค้า ก่อนที่รัฐบาลไทยจะประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบในภูมิภาคอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้า ในปี พ.ศ. 2531 ปริมาณการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา เป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอเนื่องจากปัญหาทางการเมือง แต่ภายหลังจากปี พ.ศ. 2531 ซึ่งไทยได้มีการเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นต้นมา นั้น แสดงให้เห็นว่าไทยมีความต้องการที่จะติดต่อกับกัมพูชาเพิ่มมากขึ้นและส่งผลให้ปริมาณการค้าไทย-กัมพูชาขยายตัวมากขึ้นจาก 0.57 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2531 เป็น 16.20 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2534

2. มูลค่าการค้า ไทยเริ่มขาดดุลการค้าแก่กัมพูชาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา จาก 3.38 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2532 เป็น 6,90 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2534 เนื่องจากรัฐบาลไทยอนุญาตให้มีการนำเข้าไม้จากกัมพูชาได้โดยไม่ต้องแสดงใบรับรองแสดงถิ่นกำเนิดสินค้า

แต่หลังจากที่มีการเปิดจุดผ่อนปรนค้าชายบริเวณตลาดโรงเกลือบ้านคลองลึก อำเภอรัษฎาประเทศ จังหวัดสระแก้ว และที่ตลาดปอยเปต อำเภอศรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมียนเจย ของกัมพูชาแล้ว ประชาชนของทั้งสองประเทศก็ได้มีการติดต่อกับกันเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นช่วงที่การสู้รบภายในกัมพูชาได้ลดน้อยลง จึงต้องการที่จะพัฒนาประเทศ ความต้องการสินค้าอุปโภค บริโภค ก็มากขึ้น จากสถิติการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา โดยผ่านด่านศุลกากรรัฐประเทศพบว่า ในปี พ.ศ. 2535 ไทยส่งสินค้ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น เป็น 479,363,038 บาท มูลค่าสินค้านำเข้า 241,772,470 บาท และในปี พ.ศ. 2536 มีมูลค่าสินค้าส่งออก ถึง 883,635,613 บาท แต่มีมูลค่าสินค้านำเข้าเพียง 485,380,113 บาท จะเห็นว่าการขยายตัวทางการค้าไทย-กัมพูชาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และไทยก็เริ่มได้เปรียบดุลการค้าแก่กัมพูชา แต่ ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. 2535 มีบริษัทที่ขออนุญาตค้าไม้เข้าจากกัมพูชา โดยผ่านแดนชั่วคราว 7 จุด (ในพื้นที่เขมรแดง 6 จุด และเสง สัมริน 1 จุด) ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี (ขณะนั้น) ดังนี้

สถิติการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา ปี พ.ศ. 2535

เดือน	ภาษีอากรและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ (บาท)		มูลค่าสินค้า (บาท)	
	อากรขาเข้า	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	นำเข้า	ส่งออก
ม.ค.	-	-	-	9,229,640
ก.พ.	-	-	-	13,281,912
มี.ค.	146,401	231,475	2,440,018	19,957,434
เม.ย.	-	-	-	11,328,273
พ.ค.	-	-	-	20,144,841
มิ.ย.	50,516	357,842	5,061,419	16,855,029
ก.ค.	535,639	3,928,490	53,564,104	18,489,840
ส.ค.	680,816	4,528,945	64,018,448	47,616,447
ก.ย.	216,047	1,527,466	21,604,914	81,649,107
ต.ค.	326,737	2,147,461	30,331,210	88,880,549
พ.ย.	285,990	1,805,213	26,062,897	66,978,783
ธ.ค.	553,438	2,713,779	38,689,460	84,951,203
รวม	2,795,682	17,250,771	241,772,470	479,363,038

สถิติการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา ปี พ.ศ. 2536

เดือน	ภาพักรและค่าธรรมเนเยมต่าง ๆ (บาท)		มูลค่าสินค้า (บาท)	
	ภาพักรขาเข้า	ภาพักรมูลค่าเพิ่ม	นำเข้า	ส่งออก
ม.ค.	463,077	3,273,992	46,308,296	-
ก.พ.	2,265,273	14,195,884	201,581,881	70,133,870
มี.ค.	1,415,748	9,170,576	132,537,966	81,797,777
เม.ย.	711,711	1,872,731	70,114,869	76,008,283
พ.ค.	11,379	1,434	1,777,764	48,907,677
มิ.ย.	13,020	2,694	531,500	85,318,444
ก.ค.	7,210	2,096	1,842,500	71,968,455
ส.ค.	-	8,512	239,700	110,173,194
ก.ย.	-	13,150	422,569	143,586,342
ต.ค.	-	17,472	1,446,968	71,985,446
พ.ย.	-	44,404	740,200	96,647,694
ธ.ค.	13,350	29,568	835,900	128,108,431
	4,900,768	28,632,513	458,380,113	883,635,613

บริษัท/ผู้นำไม้เข้ามา	ได้รับอนุญาตจากมหาดไทย จำนวน (ม ³)	สัญญาซื้อขาย จำนวน (ม ³)	นำเข้ามาแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. - 31 ธ.ค. 35
1. บ. กบินทร์บุรีทิมเบอร์ แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัด จุดคุมเฝ้า	วันที่ 2 มี.ค. 35 750,000 เวลา 3 ปี	750,000 เวลา 3 ปี	ไม้ซุง 15,494 ท่อน ไม้แปรรูป 4,343,970 (ไม้ปาร์เก้)
2. บ. พิวิชัย จำกัด จุดคุมเฝ้าชั่วคราวบ้าน ลินระชะงัน ตาพระยา	วันที่ 21 ม.ค. 35 750,000 เวลา 5 ปี	750,000 เวลา 5 ปี	ไม้ซุง 10,031 ท่อน ไม้แปรรูปไม่มี
3. บ. พิวิชัย จำกัด จุดคุมเฝ้าชั่วคราวบ้าน เฝ้าไร่ ตาพระยา	วันที่ 26 ม.ค. 35 750,000 เวลา 5 ปี	750,000 เวลา 5 ปี	ไม้ซุง 12,451 ท่อน ไม้แปรรูป 21,415 แผ่น
4. บ. ปูนซีเมนต์ตะวันออก จำกัด จุดคุมเฝ้าชั่วคราวบ้าน คลองน้ำใส อ. รัษฎาประเทศ	วันที่ 23 มี.ค. 35 150,000 เวลา 3 ปี	150,000 เวลา 3 ปี	ไม้ซุง 3,478 ท่อน ไม้แปรรูป ไม่มี
5. บ. เวอร์เท็ค พลัส จำกัด จุดคุมเฝ้าชั่วคราว บ้านโนนหมาก มุ่น ตาพระยา	วันที่ 2 มี.ค. 35 11,800 เวลา 3 ปี	11,800 เวลา 3 ปี	ไม้ซุง 4,755 ท่อน ไม้แปรรูป 2,112 แผ่น

บริษัท/ผู้นำไม้เข้ามา	ได้รับอนุญาตจากมหาดไทย จำนวน (ม ³)	สัญญาซื้อขาย จำนวน (ม ³)	นำเข้ามาแล้ว ตั้งแต่ พ.ค.-31 ธ.ค.35
6. บ.ก.นันทมานพ	วันที่ 23 มี.ค. 35	30,000	ไม้ซุง 4,364 ท่อน
จุดคุมเฝ้าชั่วคราว	30,000	เวลา 3 ปี	ไม้แปรรูป ไม่มี
บ้านทับพริก อรัญ- ประเทศ	เวลา 3 ปี		
7. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ คลัง	วันที่ 23 มี.ค. 35	1,000,000	ไม้ซุง 9,061 ท่อน
สินค้าชั่วคราวบ้าน	1,000,000	เวลา 4 ปี	ไม้แปรรูป 88.586
นิคมผ่านศึก	เวลา 4 ปี		แผ่น
อรัญประเทศ			

ที่มา : ด้านศุลกากรอรัญประเทศ

ประเทศกัมพูชาที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ อันเนื่องมาจากสงครามภายใน ชาติประกอบกับขณะนี้ประชากรของประเทศก็เต็มไปด้วยเด็กและคนชรา ชาติทรัพยากรมนุษย์ที่จะเข้าไปฟื้นฟูระบบการปกครองประเทศและระบบเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา จึงมีความต้องการสินค้าและปัจจัยเพื่อการพัฒนาสูงมาก ซึ่งก็ยังเป็นปัญหาเนื่องจากขาดแคลนเงินตราและงบประมาณ โดยเฉพาะขณะนี้จำเป็นต้องมีการฟื้นฟูสภาพทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของประชาชน ระบบการเมืองการปกครองให้เอื้ออำนวยต่อสภาพของบ้านเมืองกัมพูชา ซึ่งทั้งหมดต้องใช้เวลา โดยเฉพาะในส่วนของการผลิตสินค้าเพื่อให้เพียงพอกับการดำรงชีพพื้นฐานของประชาชน กัมพูชาจะต้องวางแผนและจัดการอย่างเร่งด่วนต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้กัมพูชาจำเป็นต้องการสินค้าเพื่อการบริโภคภายในเกือบทุกชนิดและต้องอาศัยการนำเข้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากประเทศไทย ซึ่งมีความพร้อมด้านอุปทานในภูมิภาคนี้ประเทศหนึ่ง

เมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการสินค้านี้มีอยู่ 3 ส่วน คือ

1. กัมพูชาต้องการสั่งซื้อสินค้าเข้า ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องใช้เครื่องมือ และวัสดุก่อสร้าง เวชภัณฑ์ เครื่องนุ่งห่ม และอื่น ๆ อีกจำนวนมาก
2. สินค้าที่ต้องการส่งออก ได้แก่ ไม้ซุง อัญมณี และแร่ธาตุ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ สินค้าต่างประเทศ เช่น เหล้า บุหรี่ เป็นต้น
3. การลงทุนจากต่างประเทศ กิจกรรมหลายกิจกรรมที่กัมพูชาต้องการให้ต่างประเทศเข้าไปลงทุนหรือร่วมลงทุนกับรัฐบาลกัมพูชา ได้แก่
 - (1) กิจกรรมผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค ทดแทนการนำเข้า
 - (2) กิจกรรมที่ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในกัมพูชา เพื่อแปรรูปและส่งขายต่างประเทศ
 - (3) การฟื้นฟูและพัฒนาอุตสาหกรรมเก่าที่ล้มลง หรือเลิกกิจการไปแล้ว เช่น โรงงานผลิตยางรถยนต์ โรงน้ำตาล เป็นต้น
 - (4) กิจกรรมก่อสร้าง ทั้งส่วนของสำนักงาน บ้านเรือน และสิ่งอำนวยความสะดวก

- (5) กิจกรรมทรัพยากรธรรมชาติที่ยังไม่ได้มีการขุดค้น
- (6) กิจกรรมบริการ ทั้งด้านการเงิน การธนาคาร โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร

ฯลฯ

- (7) กิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากกัมพูชามีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

มากมาย

ความหวังในการพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดสระแก้ว

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นอนาคตจังหวัดสระแก้วจะเป็นเมืองหลังด้านอุตสาหกรรม การเกษตรและการค้า เช่น ศูนย์กลางแปรรูปผลผลิตการเกษตร ศูนย์กลางการผลิตเพื่อการส่งออกผัก ผลไม้ สามารถป้อนวัตถุดิบให้อุตสาหกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ แหล่งตกแต่งสินค้าก่อนนำออกสู่ตลาดอินโดจีน การพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐบาล และตลาดการท่องเที่ยว ไทย-อินโดจีน

นอกจากนี้การที่จังหวัดสระแก้วมีอาณาเขตติดต่อกับกัมพูชาเป็นระยะทางถึง 177 กิโลเมตร นับว่ามีความได้เปรียบในแง่ของการขนส่งสินค้าและการติดต่อ ทั้งนี้ เนื่องจากกัมพูชาเพิ่งจะเสร็จสิ้นจากการทำสงครามที่มีมานานถึง 16 ปี ความต้องการสินค้าของประชาชนจึงเน้นหนักไปทางสินค้าอุปโภค วัสดุก่อสร้าง ยารักษาโรค เป็นต้น และในปัจจุบันนี้องค์การสหประชาชาติ (U.N) ได้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชาเพื่อพัฒนาประเทศ เป็นเงินถึง 25,000 ล้านบาท ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวส่วนหนึ่งมีการนำมาจัดสรรในการซื้อสินค้าต่าง ๆ จากจังหวัดสระแก้ว เพื่อนำกลับไปพัฒนาประเทศ เพราะจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับกัมพูชาและมีสินค้าเกือบทุกชนิดที่กัมพูชาต้องการ